

Τα αντίμετρα κατά της FYROM και η επανέναρξη των διαπραγματεύσεων της Ν. Υόρκης

Ουδείς αμφισβητεί ότι στον βαλκανικό χώρο, η διακρατική ισότητα θα παραμένει για αρκετό καιρό ένα ζητούμενο. Τα Βαλκάνια ως πολιτικό και θεσμικό περιβάλλον βρίσκονται μακριά από τις ευρωπαϊκές κατακτήσεις για λόγους όχι μόνον εσωγενείς, αλλά και έχοντες άμεση σχέση με την πολιτική που άσκησαν τα τελευταία χρόνια ορισμένοι εταίροι της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Δεν θα μπορούσε, άλλωστε, ν' απαιτήσει κανείς την υιοθέτηση αρχών από χώρες, που εξήλθαν με τραυματικό τρόπο από την εμπειρία του υπαρκτού σοσιαλισμού. Είναι, ωστόσο, πολιτικά μυωπική και ταυτόχρονα επικίνδυνη στο πεδίο των διπλωματικών σχέσεων η επίκληση αυτής της πραγματικότητας (ένοπλες συγκρούσεις, εθνικιστικές εκκαθαρίσεις, κρατική πολυδιάσπαση, διαφορετικά επίπεδα πολιτικής ανάπτυξης) προκειμένου να δικαιολογηθεί, —και να επιβληθεί—, «ο νόμος του ισχυροτέρου».

Είναι εμφανές ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες και ισχυροί εταίροι της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχουν συμφέροντα που δεν ταυτίζονται εξ' ολοκλήρου με τα ελληνικά στο χώρο της Βαλκανικής. Όμως από τη θέση αυτή, —που μάλλον προσφάτως έγινε αντιληπτή από τον πολιτικό κόσμο της Ελλάδας σε ό,τι αφορά την Ουάσιγκτον—, μέχρι του σημείου να ισχυριστεί κανείς ότι ελλείπει της ομοιογένειας αξιών και συμφερόντων, «κυβέρτατο κεκτημένο και διεθνής αρχή των διακρατικών σχέσεων είναι η εθνική κρατική κυριαρχία» σε ανταγωνισμό με τους συμμάχους, υπάρχει μεγάλη διαφορά. Στην προκειμένη περίπτωση η προβολή του αυτονόητου, —της αρχής της εθνικής κυριαρχίας—, υποκρύπτει την αδυναμία διακρατικής συνεννόησης και υποδηλώνει τάσεις απομονωτισμού και εθνοκεντρισμού. Στους κόλπους της Ευρωπαϊκής Ένωσης η ενιαία αμυντική και εξωτερική πολιτική, χαράσσοντας τα πρώτα της βήματα, δοκιμάστηκε σκληρά στην κατάρρευση της Γιουγκοσλαβίας. Τα συμφέροντα των εταίρων όμως συγκρούονται σ' ένα πεδίο άκρας οριοθετημένο με αυστηρούς κανόνες που πρέπει απ' όλους ανεξαιρέτως να γίνονται σεβαστοί, εάν επιδιώκεται πράγματι η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση.

Η διπλωματία του πολιτικού κόστους και η εθνική κυριαρχία

Η Ελλάδα ως μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, της Ατλαντικής Συμμαχίας και ισχυρότερη οικονομικά από τους γείτονές της ήταν η μοναδική χώρα που δέχθηκε —και δέχεται— άμεσα τις συνέπειες της βαλκανικής κρίσης. Η ίδια, ωστόσο, αντιμέτωπη κατ' αρχήν με το θέμα των Σκοπίων, δεν μπόρεσε ν' αξιοποιήσει τα πλεονεκτήματά της και κατέστη μέρος του βαλκανικού προβλήματος. Η πολιτική ηγεσία, αδύναμη αφενός να παρακολουθήσει τις σύγχρονες τάσεις στο διπλωματικό πεδίο και αφετέρου να χαράξει μια μακροπρόθεσμη εθνική στρατηγική, εγκλωβίστηκε σύντομα στη λογική του πολιτικού κόστους. Υπό το πλαίσιο αυτό, η επιβολή των περιορισμένων οικονομικών κυρώσεων κατά της πρώην Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας αποτέλεσε κλιμάκωση της «διπλωματίας του πολιτικού κόστους», που είχε ακολουθήσει η κυβέρνηση της Νέας Δημοκρατίας και ως ένα βαθμό, μετά το «πάγωμα» των διαπραγματεύσεων το Νοέμβριο του '93 (επιστολή του Έλληνα ΥΠΕΞ προς το γ.γ. του ΟΗΕ), ήταν μια αναπόφευκτη επιλογή για την κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ. Επρόκειτο δηλαδή για μια αντισταθμιστική διπλωματική ενέργεια της Αθήνας και η μοναδική διέξοδος του Ανδρέα Παπανδρέου με αποδέκτες όσους δεν τάχθηκαν αρκούντως υπέρ της ελληνικής πλευράς με στόχο να καμφθεί η αδιαλλαξία των Σκοπίων. Ή άλλως, ως μέσο το οποίο αφενός θα έφερνε σε δύσκολη θέση τον Κίρο Γκλιγκόρφ, λόγω των περαιτέρω προβλημάτων που θα δημιουργούσαν τα αντίμετρα στην ήδη δοκιμαζόμενη οικονομία των Σκοπίων και αφετέρου θα εχρησιμοποιείτο, στην κατάλληλη στιγμή, κατά τις διαπραγματεύσεις υπό την αιγίδα του διεθνούς μεσολαβητή Σάιρους Βανς.

Επί της ουσίας για την επιβολή του εμπάργκο, η Αθήνα επικαλέστηκε την εθνική κυριαρχία, το δικαίωμα δηλαδή να ρυθμίζει «τα του οίκου» στον ζωτικό εθνικό χώρο, εφόσον εξωγενείς παράγοντες (πιέσεις από άλλη χώρα) απειλούν τα συμφέροντά του. Γεγονός που αποτυπώνεται με περισσή σαφήνεια τόσο στην απόφαση του υπουργικού συμβουλίου της 16ης Φεβρουαρίου 1993 για διακοπή διακίνησης εμπορευμάτων από και προς τα Σκόπια, λόγω της συνεχιζόμενης αδιαλλαξίας του Κίρο Γκλιγκόρφ, όσο και στο υπόμνημα της ελληνικής κυβέρνησης προς την Κομισιόν σε ό,τι αφορά τα περιθώρια αυτόνομης δράσης των κρατών-μελών (άρθρο 36 της Συνθήκης Ε.Κ.). Πέρα από τη νομική ερμηνεία της εν λόγω διάταξης, είναι σαφές ότι ο χαρακτήρας των οικονομικών αντιμέτρων είναι πολιτικός.

Η ελληνική κυβέρνηση, υποκινούμενη από μια πραγματική απειλή, ή εν πάση περιπτώσει το αδιέξοδο των διαπραγματεύσεων της Ν. Υόρκης, επέβαλε το εμπάργκο, στηριζόμενη σε μια στενή ερμηνεία της έννοιας «εθνική κυριαρχία», χωρίς δηλαδή να λάβει υπόψη της το σύνθετο πλέγμα των αλληλοεξαρτήσεων στη διεθνή πολιτική σκηνή. Έτσι, ενώ δεσμεύεται από τις αρχές της Ευρωπαϊκής Ένωσης, συμμετέχει στις διαπραγματεύσεις και συμμερίζεται τους κοινούς στόχους για ειρήνη και σταθερότητα στη Βαλκανική, στην πράξη βρέθηκε αντιμέτωπη με τους υπόλοιπους εταίρους. Εξ' ου και η αναπόφευκτη παραπομπή στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο και η καχυποψία με την οποία κατ' αρχήν αντιμετωπίστηκε η πρόσφατη «γαλλογερμανική πρωτοβουλία».

Η επιβολή των περιορισμένων οικονομικών κυρώσεων κατά της FYROM:

—αντιστρατεύεται την ελληνική θέση για κατοχύρωση της ανεξαρτησίας και εδαφικής ακεραιότητας της FYROM και τη σύναψη πολύπλευρων σχέσεων με τη γειτονική χώρα
λειτουργεί εμμέσως πλην σαφώς ενισχυτικά της επιθετικής πολιτικής που ασκεί η

Τουρκία στα Βαλκάνια, καθώς και των τάσεων μεγαλοϊδεατισμού που καλλιεργούνται σε Αλβανία και Βουλγαρία, εφόσον υπάρχει κίνδυνος διαμελισμού των Σκοπίων·

—έρχεται σε σύγκρουση με τις προσπάθειες της διεθνούς κοινότητας για ειρήνη και σταθερότητα στην περιοχή, έστω κι αν λανθασμένες διπλωματικές και πολιτικές επιλογές ορισμένων χωρών έχουν επιφέρει αντίθετα ως προς τις προθέσεις αποτελέσματα. Στην προκειμένη περίπτωση είναι οφθαλμοφανές ότι τα οικονομικά αντίμετρα, έστω κι αν έχουν πολιτικό χαρακτήρα, εκ των πραγμάτων —αναμενόταν να— οξύνουν τις εσωτερικές αντιθέσεις στην πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας, προκαλώντας δυσφορία στον πληθυσμό της και εν δυνάμει κοινωνικές αναταραχές·

—περιορίζει και συνεπώς υπονομεύει βραχυπρόθεσμα την οικονομική διείσδυση της Ελλάδας στη Βαλκανική, προκαλώντας ένταση στις σχέσεις της με την Ευρωπαϊκή Ένωση. Η καθυστέρηση, από την άλλη πλευρά, αφήνει ανοικτό το πεδίο δράσης σε δυνάμεις που λειτουργούν ανταγωνιστικά στο χώρο.

Οι οικονομικές συνέπειες

Από την εφαρμογή των οικονομικών κυρώσεων κατά των Σκοπίων, μετά την παρέλευση εννέα μηνών, διαπιστώθηκε ότι οι επιπτώσεις στην οικονομία της FYROM, σε αντίθεση με τα αναμενόμενα, ήταν μικρές και ελάχιστα μείωσαν τη διαπραγματευτική ισχύ του με τα αναμενόμενα, ήταν μικρές και ελάχιστα μείωσαν τη διαπραγματευτική ισχύ του Κίρο Γκλιγκόρφ. Γεγονός που αναγνωρίζεται σε πρόσφατη έκθεση του ελληνικού υπουργείου Εξωτερικών, η οποία αναφέρει ότι «η οικονομική κατάσταση των Σκοπίων βρίσκεται σε σοβαρή και οξεία κρίση, η οποία προσδιορίζεται από τα χαρακτηριστικά συμπτώματα του υψηλού πληθωρισμού, του ηυξημένου ποσοστού ανεργίας, της διαρκούς μειούμενης παραγωγικότητας και του συνεχούς αυξανόμενου κόστους ζωής. Η κατάσταση επιδεινώθηκε μετά την επιβολή αποκλεισμού στο εμπόριο με την “Ομόσπονδη Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας”. Παρά ταύτα οι ελλείψεις δεν φαίνεται να έχουν επηρεάσει τη γενική κατάσταση, ούτε παρατηρούνται ιδιαίτερα φαινόμενα κοινωνικής αναταραχής, αφού φαίνεται πως οι αρχές έχουν εξασφαλίσει δυνατότητες εφοδιασμού σε βασικά είδη διατροφής, ενδύσεως και φαρμακευτικού υλικού... Πάντως η οικονομική κρίση φαίνεται να είναι μεν σοβαρή, όχι όμως τέτοιας εκτάσεως που να φαίνεται ότι μπορεί να προσλάβει δραματικό χαρακτήρα, πράγμα που πιθανόν να οδηγήσει σε κοινωνική αποδιοργάνωση ή πολιτική αποσταθεροποίηση. Το γεγονός μπορεί ν’ αποδοθεί στον εκ μακρού εθισμό του πληθυσμού σε συνθήκες πείνας, στη χαρακτηριστική στάση παθητικότητας του πληθυσμού, λόγω της αστυνόμευσεως και στην επιδέξια και συνεχή επίκληση από μέρους της ηγεσίας των Σκοπίων περί θυσιών και υπομονής που επιβάλλει η γενικότερη ανώμαλη κατάσταση στην περιοχή, ώστε να ευοδωθεί ο τελικός στόχος, δηλαδή η αναγνώριση·

Επιπλέον, τα αντίμετρα αποδυναμώθηκαν από:

—την πρόσφατη αμερικανική βοήθεια ύψους 1 εκατομμυρίου δολαρίων σε ιατροφαρμακευτικό υλικό, την παροχή βοήθειας από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και την εν γένει στάση της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των Ηνωμένων Πολιτειών, που έχουν καταστήσει σαφές ότι στηρίζουν οικονομικά τα Σκόπια·

—την αρωγή που έσπευσαν να προσφέρουν στη FYROM οι γείτονες χώρες, Αλβανία, Βουλγαρία και κυρίως η Τουρκία. Η επιβολή του εμπάργκο επιτάχυνε τη δρομολογούμενη και για άλλους λόγους ανάπτυξη σχέσεων των Σκοπίων με Τίρανα, Σόφια και Άγκυρα. Σχέσεις, οι οποίες, —όπως προαναφέρθηκε—, διευκολύνουν και εξυπηρετούν τις τάσεις μεγαλοϊδεατισμού της Αλβανίας και της Βουλγαρίας, καθώς και τις επεκτατικές βλέψεις

της Τουρκίας, αλλά βραχυπρόθεσμα εντάσσονται στο πλαίσιο εξυπηρέτησης αμοιβαίων συμφερόντων. Ο Κίρο Γκλιγκόρφ για να διασφαλίσει, έστω με υψηλότερο κόστος, τη διακίνηση αγαθών στην εσωτερική αγορά· η Τανσού Τσιλέρ για να εξασφαλίσει πολιτικά και οικονομικά πλεονεκτήματα έναντι της Ελλάδας, —και ανεξαρτήτως αυτής—, στη Νότια Βαλκανική.

Υπό το πλαίσιο αυτό η διαιώνιση, ή έστω η χρονική καθυστέρηση στην επίλυση του προβλήματος, όχι μόνον αντιστρατεύεται τα μακροπρόθεσμα συμφέροντα της Αθήνας και υπονομεύει τα πλεονεκτήματα που παρουσιάζει η Ελλάδα έναντι των γειτόνων της, ως μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του ΝΑΤΟ, αλλά έχει ήδη δημιουργήσει ένα κενό, που έσπευσαν να καλύψουν οι γείτονες και οι έχοντες συμφέροντα στην περιοχή. Η κατασκευή λ.χ. της Παρα-Εγνατίας Οδού ήταν ένα σχέδιο, που ξεκίνησε με την πρωτοβουλία της Άγκυρας, αλλά προωθείται χάρη στην υποστήριξη Δυτικοευρωπαίων εταιρών.

Το τρίγωνο Αθήνα-Ουάσιγκτον-Βρυξέλλες

Στο διπλωματικό πεδίο οι οικονομικές κυρώσεις, έστω κι αν προσέλαβαν πολιτικό χαρακτήρα, προκάλεσαν νέες τριβές στις σχέσεις της Αθήνας με τους εταίρους και τις Ηνωμένες Πολιτείες, χωρίς να επιφέρουν τελικώς ένα θετικό για τα ελληνικά συμφέροντα αποτέλεσμα και δίχως ν' ανακόψουν τη διαδικασία αναγνώρισης της FYROM σε πολλές μάλιστα περιπτώσεις με το όνομα «Δημοκρατία της Μακεδονίας».

Η απόφαση, βεβαίως, του Ανδρέα Παπανδρέου να προσφύγει στην άσκηση οικονομικής πίεσης προς τη γειτονική Δημοκρατία ελήφθη —και ανακοινώθηκε επισήμως στις 16 Φεβρουαρίου—, μετά τη σύναψη διπλωματικών σχέσεων των ισχυρών χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης με τα Σκόπια και λίγες μόνον ημέρες μετά την αναγνώρισή τους από την Ουάσιγκτον. Όταν πλέον κατέστη σαφές στην Αθήνα ότι οι εταίροι και σύμμαχοί της δεν επρόκειτο να πιέσουν τον πρόεδρο Γκλιγκόρφ ώστε ν' αποδεχθεί τους προκαταρκτικούς όρους που έθετε η ελληνική κυβέρνηση για να επιστρέψει στην τράπεζα των διαπραγματεύσεων υπό τον Σάιρους Βανς.

Ο Ανδρέας Παπανδρέου, συνεπώς, μπορεί να εξήντλησε όλα τα περιθώρια ανοχής και υπομονής έναντι της Δύσης και η επιβολή του εμπάργκο να ήταν μονόδρομος, αλλά η ελληνική εξωτερική πολιτική είχε εκ προοιμίου αυτοεγκλωβιστεί σε μια λογική αντίθετη με τον κεντρικό άξονα των στρατηγικών στόχων τόσο των Ηνωμένων Πολιτειών, όσο και της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Πράγματι, Ουάσιγκτον, Βρυξέλλες και Βόννη κατά το τετράμηνο Μαρτίου-Ιουνίου επανεργοποιήθηκαν για την άρση του αδιεξόδου με την αποστολή του ειδικού απεσταλμένου του προέδρου Κλίντον, Μάθιου Νίμιτς και την πρωτοβουλία Βαν Ντεν Μπρουκ. Η έντονη διπλωματική κινητικότητα εθεωρήθη θετικό σημείο για την ελληνική πλευρά, εφόσον επανέφερε στο προσκήνιο το θέμα, με την Αθήνα ως ένα βαθμό από θέση ισχύος έναντι των Σκοπίων, αλλά το ερώτημα είναι προς ποια κατεύθυνση και ποιο το αποτέλεσμα.

Οι πιέσεις σαφώς ασκήθηκαν και προς τις δυο πλευρές, αλλά καμία δεν έδειξε διατεθειμένη να υποχωρήσει. Έως το «πάγωμα» των διαμεσολαβητικών προσπαθειών, λόγω των εκλογών της 16ης Οκτωβρίου στην πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας, υπήρξαν ενδείξεις για μεταστροφή του κλίματος, χωρίς όμως, σύμφωνα με τις υπάρχουσες πληροφορίες, να επιτευχθεί κάποιο αποτέλεσμα. Η ελληνική κυβέρνηση παρέμεινε αμετακίνητη στις θέσεις της, όπως και ο Κίρο Γκλιγκόρφ. Η μη υποχωρη-

τικότητα, όμως, Αθήνας και Σκοπίων, όπως κατεγράφη μέχρι την επανέναρξη των συνομιλιών στη Ν. Υόρκη, αντιμετωπίστηκε με διαφορετικό πρίσμα από τους εταίρους της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Σε αντίθεση με τις Ηνωμένες Πολιτείες, που επέδειξαν, κατά τα επιφανόμενα μόνον, «ουδέτερη» στάση, εφόσον ο παρονομαστής των επιδιώξεων Ουάσιγκτον Βρυξελλών είναι κοινός, η Κομισιόν παρενέβη με την παραπομπή της Ελλάδας στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο, χωρίς, από την άλλη πλευρά, να «θίξει» τη FYROM.

Τα επιχειρήματα της Αθήνας, όπως διατυπώθηκαν σε υπόμνημά της προς την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, θεμελιώθηκαν στο Διεθνές Δίκαιο, δηλαδή σε εθνικό κανόνα δικαίου και στο Κοινοτικό Δίκαιο. Συγκεκριμένα η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ ενέταξε τις οικονομικές κυρώσεις στο πλαίσιο της εθνικής κυριαρχίας, εφόσον «εκφράζουν την άσκηση του δικαιώματος του κράτους να λαμβάνει μέτρα σε βάρος άλλου κράτους όταν αντιμετωπίζει φαινόμενα κακής πίστης και κατάχρησης δικαιώματος εκ μέρους αυτού του κράτους (οικειοποίηση εθνικών συμβόλων, ύπαρξη αλυτρωτικών βλέψεων και εδαφικές διεκδικήσεις στις διατάξεις του ισχύοντος Συντάγματος, συνεχής εχθρική προπαγάνδα)». Ανάλογα μέτρα οικονομικών κυρώσεων, επισημαίνεται στο υπόμνημα, έχουν υιοθετηθεί στο παρελθόν από τις Ηνωμένες Πολιτείες κατά του Ιράν, της πρώην Σοβιετικής Ένωσης, της Πολωνίας, της Λιβύης, καθώς και από το Ηνωμένο Βασίλειο κατά της Αργεντινής. Σε ό,τι αφορά τις διατάξεις του Κοινοτικού Δικαίου που διέπουν τις εμπορικές συναλλαγές της Ευρωπαϊκής Ένωσης με τρίτες χώρες και το ενδοκοινοτικό εμπόριο (άρθρα 113, 224 της Συνθήκης της Ρώμης), η ελληνική κυβέρνηση, επικαλούμενη την επίθεση «Νότια Ροδεσία» και την υπόθεση των οικονομικών κυρώσεων κατά της Νοτίου Αφρικής το 1986, σημείωσε ότι σύμφωνα με το συμβούλιο σε εκείνες τις περιπτώσεις, «ο στόχος των μέτρων δεν ήταν να ρυθμίσουν τις εμπορικές συναλλαγές, αλλά να ασκήσουν πολιτική πίεση σε μια τρίτη χώρα. Ως εκ τούτου, το άρθρο 113 δεν μπορούσε να αποτελέσει την ορθή νομική βάση και στην πραγματικότητα επρόκειτο για ενέργειες οι οποίες εμπίπτουν στην αρμοδιότητα των κρατών-μελών». Εν ολίγοις, η Αθήνα αντέκρουσε τις κατηγορίες, αναφερόμενη στη θεωρία του στόχου της πράξεως για να υποστηρίξει ότι «όταν τα εθνικά μέτρα δεν αφορούν ειδικά στο εμπόριο με τρίτες χώρες, αλλά ενδέχεται να έχουν επιπτώσεις στις συναλλαγές με αυτές, δεν υπάγονται αναγκαστικά στην «κοινή εμπορική πολιτική». Όπως, —σύμφωνα πάντα με την Αθήνα—, δεν μπορεί να γίνει επίκληση του άρθρου 224, διότι «το εν λόγω άρθρο είναι το μόνο που επιτρέπει να εξευρεθεί μια λύση στα προβλήματα που δημιουργούνται στη λειτουργία της Κοινής Αγοράς, μέσω της προβλεπόμενης διαβούλευσης, η οποία όμως αποβλέπει αποκλειστικά στην αντιμετώπιση των προβλημάτων αυτών —εφόσον διαπιστωθούν— και όχι στις ενδεχόμενες συνέπειες, που θα έχουν τα μέτρα στο τρίτο κράτος», δηλαδή στην προκειμένη περίπτωση στη FYROM. Αναφερόμενη τέλος στα περιθώρια αυτόνομης δράσης των κρατών-μελών στον τομέα των ενδοκοινοτικών συναλλαγών, η ελληνική κυβέρνηση υπογράμμισε ότι «η έννοια της δημόσιας ασφάλειας του άρθρου 36 της Συνθήκης της Ρώμης περιλαμβάνει τόσο την εσωτερική όσο και την εξωτερική ασφάλεια» και υπενθύμισε ότι η επιτροπή στην υπόθεση Richardt «αναγνώρισε ότι σ' έναν τομέα που εμπίπτει στην εξωτερική πολιτική, η διακριτική εξουσία που έχουν τα κράτη-μέλη, είναι βεβαία. Στην ίδια υπόθεση, αυτήν την προσέγγιση της επιτροπής συμμερίστηκαν η Γαλλία, το Ηνωμένο Βασίλειο και το Λουξεμβούργο».

Αντίθετη, βεβαίως, ήταν η άποψη της Κομισιόν, η οποία, δια του προέδρου της Ζακ Ντελόρ σε επιστολή προς τον Ανδρέα Παπανδρέου διευκρίνισε ότι «οι κοινοτικοί κανονισμοί δεν επιτρέπουν μονομερείς ενέργειες των χωρών-μελών, παρά μόνον σε όλως εξαι-

ρετικές περιπτώσεις, σαφώς προβλεπόμενες. Παρ' όλα αυτά, οι όροι προσφυγής στις διατάξεις αυτές, οι οποίες ερμηνεύονται στενά, σύμφωνα με την πάγια νομολογία του Ευρωδικαστηρίου, δεν φαίνεται να πληρούνται στην προκειμένη περίπτωση, όποιες και αν θα μπορούσαν να είναι οι πολιτικές δυσκολίες που υπάρχουν την παρούσα στιγμή μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας και της πρώην Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας». Είναι σαφές ότι η Κομισιόν χαρακτήρισε εμμέσως πλην σαφώς εχθρική την επιβολή του ελληνικού εμπάργκο, αφενός διότι, κατά την εκτίμησή της, οι οικονομικές κυρώσεις αντιβαίνουν τις αρχές της τελωνειακής ένωσης και της κοινής εμπορικής πολιτικής και αφετέρου, —αν και δεν ομολογήθηκε επισήμως—, γιατί ενισχύει τους κινδύνους αποσταθεροποίησης στη νότια Βαλκανική.

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο απέρριψε μεν το αίτημα της Κομισιόν ν' ανασταλούν τα αντίμετρα σε αναμονή της απόφασης επί της κύριας προσφυγής, αλλά εκ των πραγμάτων οι πολιτικές σχέσεις της Αθήνας με τους εταίρους της δέχθηκαν ένα ακόμη ισχυρό πλήγμα, ανεξαρτήτως της τελικής έκβασης σε νομικό επίπεδο. Και εάν ολίγον ενδιαφέρουν οι χαρακτηρισμοί του «μαύρου πρόβατου της Ευρώπης» και οι κατηγορίες του Γερμανού υπουργού Εξωτερικών, Κλάους Κίνκελ, για τον «αποσταθεροποιητικό ρόλο της Ελλάδας στην περιοχή», ο τραυματισμός στις σχέσεις Ελλάδας με τους υπολοίπους εταίρους μειώνει τη διπλωματική ικανότητα της Αθήνας να εξασφαλίσει συμμαχούς σε μείζονος σημασίας θέματα (Κυπριακό, ελληνοτουρκικές σχέσεις, Αλβανικό).

Τα αντίμετρα και το όνομα της FYROM

Στο άμεσο μέλλον, κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων στη Ν. Υόρκη, και μέχρι την έκδοση της ετυμηγορίας του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου, η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ δεν έχει άλλη επιλογή από το να εμμένει στην εφαρμογή του εμπάργκο για αυτονόητους λόγους. Αλλά ενδεχόμενη καταδικαστική για την Ελλάδα απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου, που αναμένεται να εκδοθεί εντός του προσεχούς Απριλίου, αφενός θα υποχρεώσει την Αθήνα να άρει τις οικονομικές κυρώσεις, αφετέρου θα της στερήσει ένα ισχυρό διαπραγματευτικό όπλο. Όπερ σημαίνει ότι το θέμα των Σκοπίων πρέπει να «κλείσει» πριν την έκδοση της ετυμηγορίας, ενώ οποιαδήποτε παράταση της εκκρεμότητας λειτουργεί ευνοικά για τον Κίρο Γκλιγκόρφωφ.

Συμπερασματικά, τα αντίμετρα της 16ης Φεβρουαρίου ήταν για τον Ανδρέα Παπανδρέου μοναδική επιλογή για άρση του αδιεξόδου, η οποία, ωστόσο:

—είχε ως συνέπεια την επιδείνωση των σχέσεων της Αθήνας με τη Δύση,

—δεν επέφερε τα επιθυμητά αποτελέσματα (δείγματα υποχωρητικότητας από τον Κίρο Γκλιγκόρφωφ για κατάργηση του ήλιου της Βεργίνας και αλλαγή των επίμαχων άρθρων του Συντάγματος, επιδείνωση της οικονομικής κρίσης ως μέσο άσκησης πολιτικής πίεσης) και,

—μέλλει ν' αποδειχθεί εάν στην τράπεζα των συνομιλιών θα λειτουργήσουν αντισταθμιστικά με μια δήλωση προθέσεων ή την αλλαγή συμβόλων, των άρθρων του Συντάγματος, τις εγγυήσεις που θα δοθούν από τα Σκόπια για το απαραβίαστο των συνόρων και την παραίτησή τους από την αλυτρωτική προπαγάνδα.

Εάν η ελληνική κυβέρνηση αποφύγει τελικώς να συμπεριλάβει και να συζητήσει το θέμα της ονομασίας της γειτονικής χώρας, εμμένοντας για λόγους προεκλογικής δέσμευσης στη θέση της «ούτε Μακεδονία, ούτε παράγωγά της», η απορρέουσα από το εμπάργκο διαπραγματευτική ισχύς της θ' αποδυναμωθεί. Διότι:

—η Ελλάδα θα χάσει ένα πλεονέκτημα, μέσο πίεσης στις συνομιλίες επί του ονόματος, όποτε και εάν ποτέ αυτές πραγματοποιηθούν,

—οι διαπραγματεύσεις υπό την αιγίδα των Ηνωμένων Εθνών αναμένεται να καταλήξουν σε θέσεις ανάλογες με αυτές που είχε πετύχει η κυβέρνηση Μητσοτάκη, πριν το «πάγωμα» των συνομιλιών το Νοέμβριο του '93. Η αξιωματική αντιπολίτευση θα κατηγορήσει τον Ανδρέα Παπανδρέου ότι τα αντίμετρα ήταν ένα άλλοθι για την κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ προκειμένου να «διορθώσει» το λάθος της για διακοπή των διαπραγματεύσεων.

—Τελευταία, αλλά όχι ήσσονος σημασίας συνέπεια θα είναι η διεθνής πλέον παγίωση του ονόματος Μακεδονία για τη γειτονική χώρα.

Από μια πρώτη ανάγνωση των δεδομένων φαίνεται ότι Αθήνα και Σκόπια για διαφορετικούς λόγους επιθυμούν την αναβολή της συζήτησης για το θέμα της ονομασίας. Ο αυτοεγκλωβισμός των ελληνικών κυβερνήσεων σε δεσμεύσεις που ικανοποιούν το λαϊκό αίσθημα, αλλά περιορίζουν τη διπλωματική ευελιξία, εξυπηρετεί τον Κίρο Γκλιγκόρφ. Ο πρόεδρος της FYROM επεσήμανε ότι δεν πρόκειται να δεχθεί μια συμβιβαστική λύση στο σκληρό πυρήνα της διένεξης: την ονομασία της Δημοκρατίας. Σε αλληπάλληλες συνεντεύξεις του κατά τη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου ο Κίρο Γκλιγκόρφ τόνισε ότι «αν υπήρχε η πρόθεση ν' αλλάζουμε το όνομα της Δημοκρατίας, αυτό θα γινόταν στη δύσκολη περίοδο που παλεύαμε για την ύπαρξη και τη διεθνή αναγνώρισή μας. Αν αυτό, όμως, δεν συνέβη μέχρι τώρα, δεν υπάρχει κανένας λόγος να συμβεί και στο μέλλον, τη στιγμή μάλιστα που το όνομα "Μακεδονία" και "Μακεδόνες" πρακτικά έχει γίνει αποδεκτό από τον κόσμο... Η μάχη σε ό,τι αφορά το όνομα έχει λήξει. Έτσι όταν μιλάμε για διαπραγματεύσεις με την Ελλάδα και για ενδεχόμενους συμβιβασμούς, εννοούμε και προτείνουμε συμβιβασμούς που θα πρέπει να συνδέονται με τα κοινά μας συμφέροντα σε οικονομικό και περιφερειακό επίπεδο... κάθε τι που έχει σχέση με την ταυτότητα αυτής της χώρας και του λαού της δεν μπορεί να γίνει αντικείμενο συμβιβασμού».

Το μήνυμα είναι σαφές: ούτε τώρ ούτε στο μέλλον τα Σκόπια θα δεχθούν οποιαδήποτε διαπραγμάτευση για το όνομα. Όπερ σημαίνει ότι σε περίπτωση που η ελληνική κυβέρνηση δεν συμπεριλάβει τελικώς το θέμα της ονομασίας στις διαπραγματεύσεις της Ν. Υόρκης, στη διεθνή κοινότητα θα επικρατήσει το όνομα «Μακεδονία» και η Αθήνα θα εξακολουθεί να την αποκαλεί «Δημοκρατία των Σκοπίων». Εάν, όμως, θέσει το ζήτημα στην τράπεζα των συνομιλιών στη χειρότερη περίπτωση οι διαπραγματεύσεις θα οδηγηθούν σε ναυάγιο και συνεπώς θα υφίσταται το ισχύον καθεστώς στην καλύτερη, υπό την πίεση του Σάιρους Βανς το θέμα μπορεί να «κλείσει» μ' ένα συμβιβασμό, είτε στο πλαίσιο της πρότασης για τριπλή ονομασία, είτε με το όνομα Σλαβομακεδονία, που αποτελεί και την optimum λύση για την ελληνική πλευρά.

Η αναθεώρηση της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής

Η ελληνική κυβέρνηση, πάντως, μέχρι την έναρξη των διαπραγματεύσεων της Ν. Υόρκης αντέδρασε με τρόπο που επιδέχεται διαφορετικές ερμηνείες. Ο κυβερνητικός εκπρόσωπος, Ευάγγελος Βενιζέλος, λίγες ημέρες πριν τις εκλογές της 16ης Οκτωβρίου, κληθείς να σχολιάσει τις δηλώσεις Γκλιγκόρφ, θέλησε να υποβαθμίσει το θέμα. Τις απέδωσε στις ανάγκες της προεκλογικής εκστρατείας του προέδρου των Σκοπίων, εκτός και εάν υπάρχουν ενδείξεις για υποχώρηση που δημοσίως δεν είναι γνωστές. Την ίδια περίοδο, κατά τη διάρκεια και μετά την επίσκεψή του στη Ν. Υόρκη, ο Κάρολος Παπούλιας επιμένει να εκφράζει την αισιοδοξία του για την επίλυση της διαφοράς. Δηλώσεις, ωστόσο,

σο, που έρχονται σε αντίθεση με προηγούμενες εκτιμήσεις του ότι «η συζήτηση για το όνομα θα πάει σε βάθος» και τις επισημάνσεις διπλωματικών κύκλων στην Αθήνα ότι «η εμμονή του Γκλιγκόρφ δεν οφείλεται σε λόγους εσωτερικής κατανάλωσης, αλλά σε μια θέση που σαφώς διατυπώθηκε στην επιστολή του προέδρου της FYROM προς τον γ.γ. του ΟΗΕ για το σχέδιο Vance-Owen». Ο Κίρο Γκλιγκόρφ, αναφερόμενος στο άρθρο 5 του εν λόγω σχεδίου, που προτείνει το όνομα Nova Makedonija, εκφράζει τις αντιρρήσεις του για «τον απαράδεκτο χαρακτήρα του άρθρου, που βρίσκεται σε άμεση σύγκρουση με το Σύνταγμα της Δημοκρατίας της Μακεδονίας και που θα μπορούσε, εάν γίνει αποδεκτό, να συνεπάγεται αλλαγές στο Σύνταγμα με απρόβλεπτες συνέπειες και αποσταθεροποίηση της κατάστασης στη χώρα μου και στην περιοχή μας».

Η επίσημη στάση της ελληνικής κυβέρνησης εξυπηρετεί δυο στόχους:

—έναντι της ελληνικής κοινής γνώμης, —τμήμα της οποίας σε αντίθεση με το πρόσφατο παρελθόν, εμφανίζεται, βάσει δημοσκοπήσεων, περισσότερο διαλλακτικό—, καλλιεργεί ένα τμήμα εφησυχασμού και αισιοδοξίας ότι τα Σκόπια βρίσκονται προ υποχωρήσεως. Εάν υπάρξουν θετικές για την Αθήνα εξελίξεις, η εκτίμηση του Κάρολου Παπούλια ήταν ορθή, εάν «παγώσουν», οι ευθύνες θ' αποδοθούν στην άλλη πλευρά;

—έναντι της διεθνούς κοινότητας, εντάσσεται στην τακτική διπλωματικής ευελιξίας και διαλλακτικότητας, που ακολουθεί η κυβέρνηση Παπανδρέου, χωρίς να υποχωρεί από τις θέσεις της.

Το ζητούμενο, πάντως, παραμένει ανοικτό, αφού τίποτε επισήμως δεν δείχνει ότι η ελληνική κυβέρνηση θα συμπεριλάβει την ονομασία στις διαπραγματεύσεις. Η μεταστροφή μπορεί να γίνει, αρκεί εγκαίρως η ελληνική διπλωματία να επιστρέψει στην ουσία του προβλήματος, που εμπεριέχει η λέξη «Μακεδονία» και τα ΜΜΕ καλλιεργήσουν ένα θετικό κλίμα ώστε η πολιτική ηγεσία να απεγκλωβιστεί από τη λογική του πολιτικού κόστους που θα συνεπάγεται μια συμβιβαστική λύση.

Η Ελλάδα είναι πολιτικά η σταθερότερη και οικονομικά η ισχυρότερη χώρα στη Βαλκανική. Ωστόσο, δίνει την εντύπωση άλλοτε ενός κράτους «τσαμπουκά» και άλλοτε της αδύναμης χώρας, θεωρώντας αυτονόητο τον προστατευτισμό των συμμάχων και την παρέμβασή τους υπέρ των ελληνικών θέσεων. Κι όμως είναι σε θέση, προβάλλοντας το προφίλ του σώφρονος ισχυρού, ν' αξιοποιήσει πράγματι την ένταξή της στην Ευρωπαϊκή Ένωση και τους δεσμούς της με τη Δύση. Να κινήσει η ίδια τα ηνία για την επίλυση των προβλημάτων της μέσα από τη διαδικασία του διαλόγου και να προωθήσει τη συνεργασία με τις βαλκανικές χώρες σε όλα τα επίπεδα. Αρκεί η πολιτική της ηγεσία να προχωρήσει στη ριζική αναθεώρηση της εξωτερικής πολιτικής.